

Vegetace České republiky

4. Vodní a mokřadní vegetace, verze 2014-04-08

Přednáší: Milan Chytrý

Ústav botaniky a zoologie PřF MU

Životní formy vodních a mokřadních rostlin

Vodní rostliny

Hydrofyty – celý nebo převážná část životního cyklu ve vodě

mikrofyty – řasy a sinice

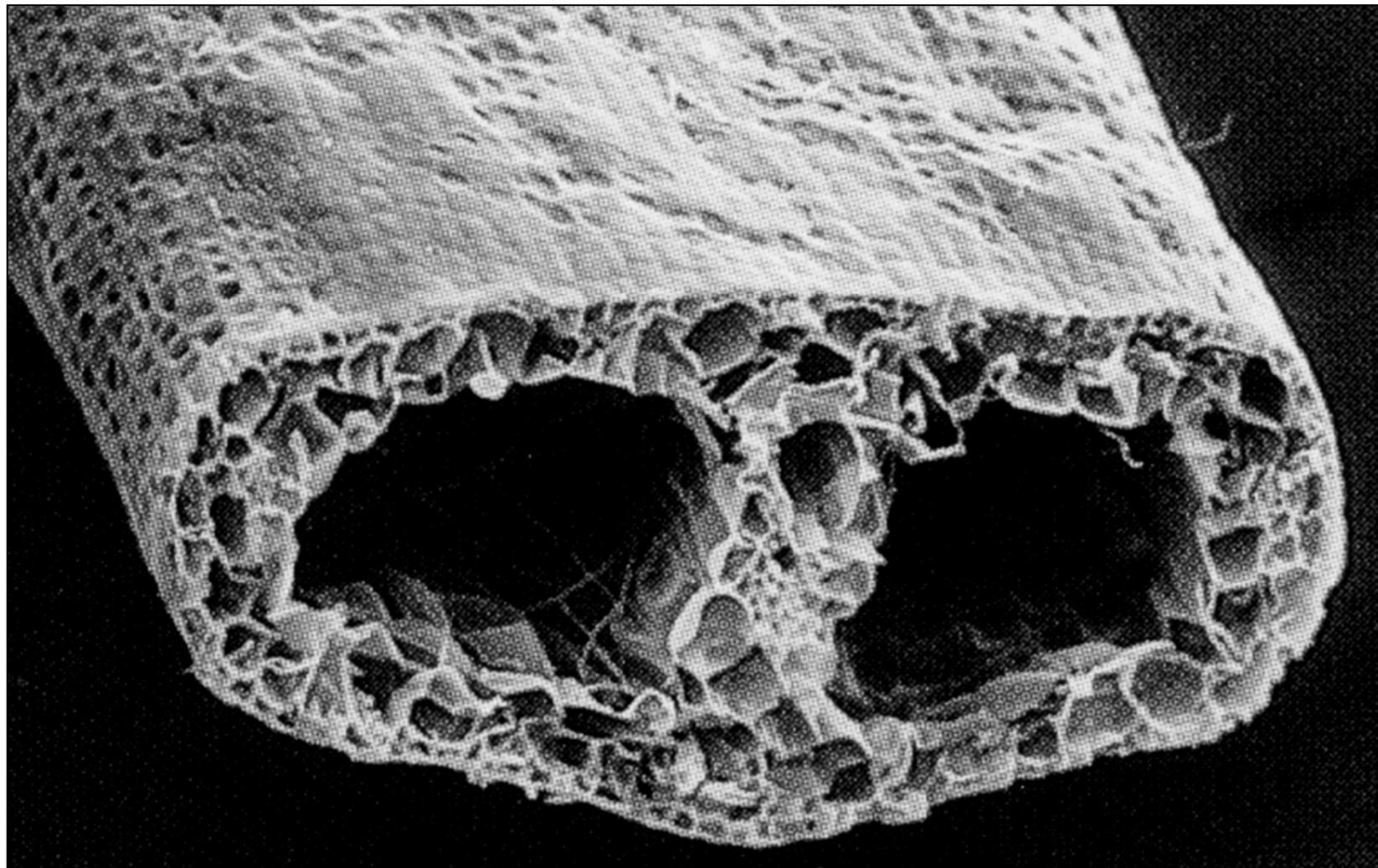
- fytoplankton
- perifyton

makrofyty – cévnaté rostliny

- **submerzní makrofyty** – ponořené rostliny (např. *Potamogeton* spp., *Myriophyllum* spp., *Ceratophyllum* spp.)
- **natantní makrofyty** – rostliny s listy plovoucími na hladině (např. *Nymphaea* spp., *Nuphar* spp., *Polygonum amphibium*, *Potamogeton natans*)
- **pleustofyty** – rostliny plovoucí na hladině nebo pod hladinou (např. *Lemna* spp., *Spirodela polyrhiza*, *Stratiotes aloides*, *Hydrocharis morsus-ranae*, *Salvinia natans*, *Riccia* spp.)

Životní formy vodních a mokřadních rostlin

Aerenchymatické pletivo submerzních rostlin *(Potamogeton pectinatus)*

Pott & Remy 2000, Ökosysteme Mitteleuropas

Životní formy vodních a mokřadních rostlin

Mokřadní rostliny

Amfifyty – obojživelné rostliny litorálu

přizpůsobeny na kolísání výšky vodního sloupce během vegetačního období, tzv. ekofáze (Hejný 1960):

- **hydrofáze** – vodní prostředí
- **litorální ekofáze** – velmi mělká voda
- **limózní ekofáze** – nezaplavená, ale vodou prosycená půda
- **terestrická ekofáze** – povrchově vyschlá půda

typy amfifytů

- **hydrofyty odolné vůči vyschnutí** (např. *Batrachium* spp., *Callitriches* spp., *Myriophyllum* spp.)
- **obligátní amfifyty** – častá heterofylie (např. *Hottonia palustris*, *Polygonum amphibium*, *Sparganium emersum*, *Sagittaria sagittifolia*, *Alisma plantago-aquatica*, *Glyceria fluitans*)
- **fakultativní amfifyty** – převážně v suchozemském prostředí, dobře snášejí i zaplavení; zaplavené listy jsou často redukované (např. *Myosotis palustris*, *Agrostis stolonifera*, *Veronica beccabunga*)

Helofity – bahenní rostliny litorálu

- vytrvalé druhy rákosin a ostřicových porostů
- jednoleté druhy obnažených den

Životní formy vodních a mokřadních rostlin

Hydrofyt v limózní ekofázi: *Nuphar lutea*

Foto K. Šumberová

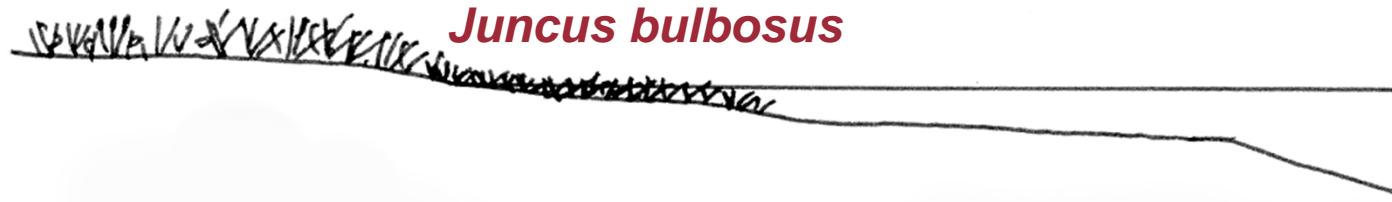
Zonace vegetace na pobřeží rybníků a tůní

Oligotrofní nádrž

Caricion fuscae

Littorella uniflora

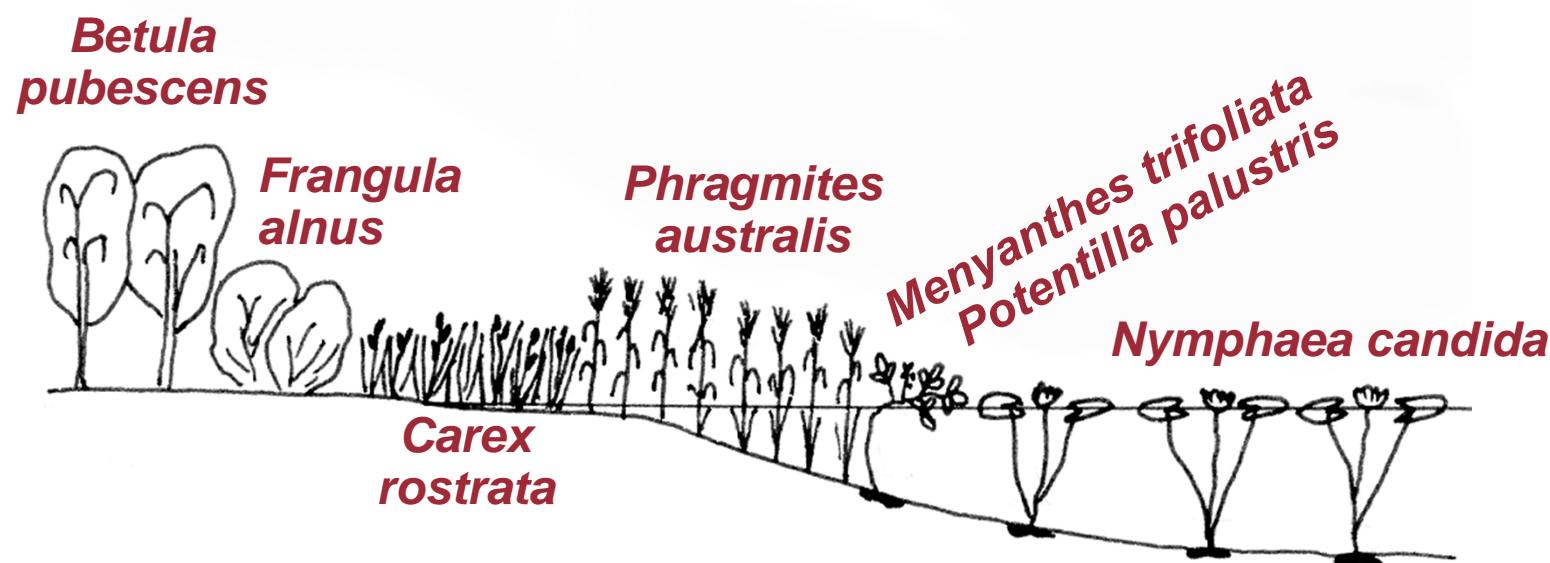
Juncus bulbosus

Rybník Karhov u Studené, Jihlavské vrchy

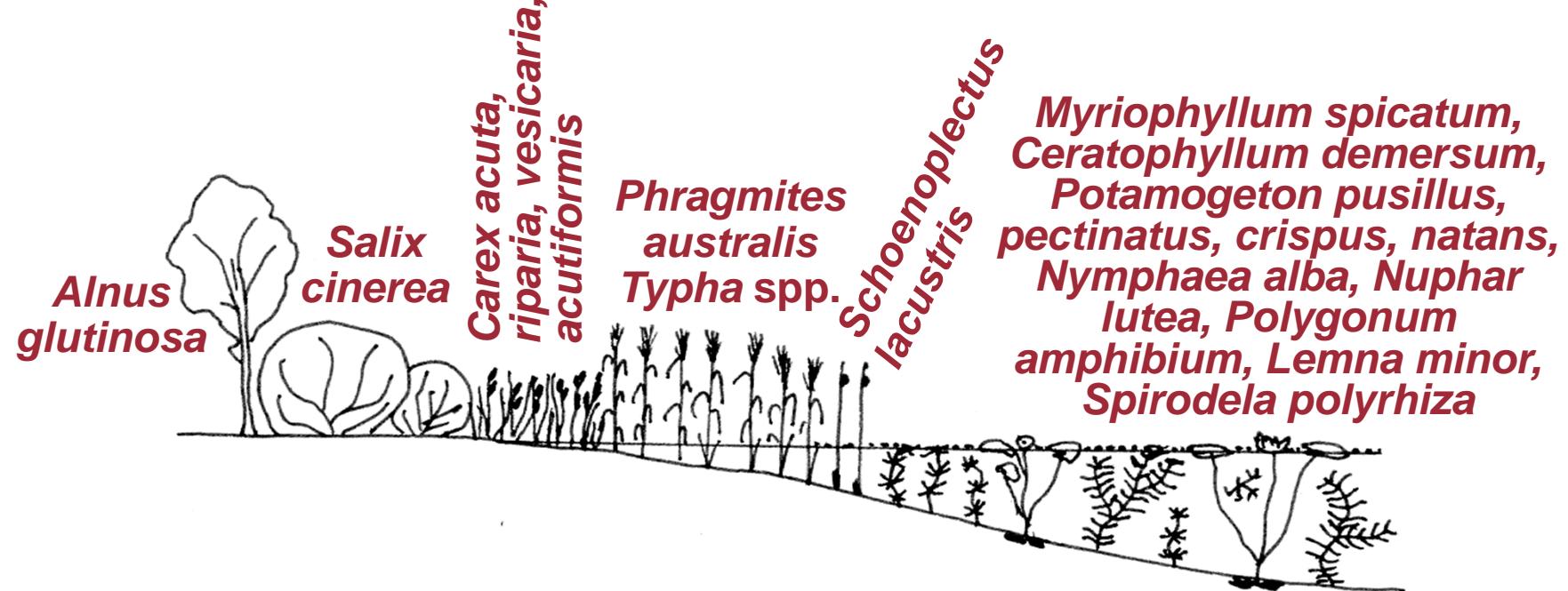
Zonace vegetace na pobřeží rybníků a tůní

Mezotrofní nádrž

Zonace vegetace na pobřeží rybníků a tůní

Eutrofní nádrž

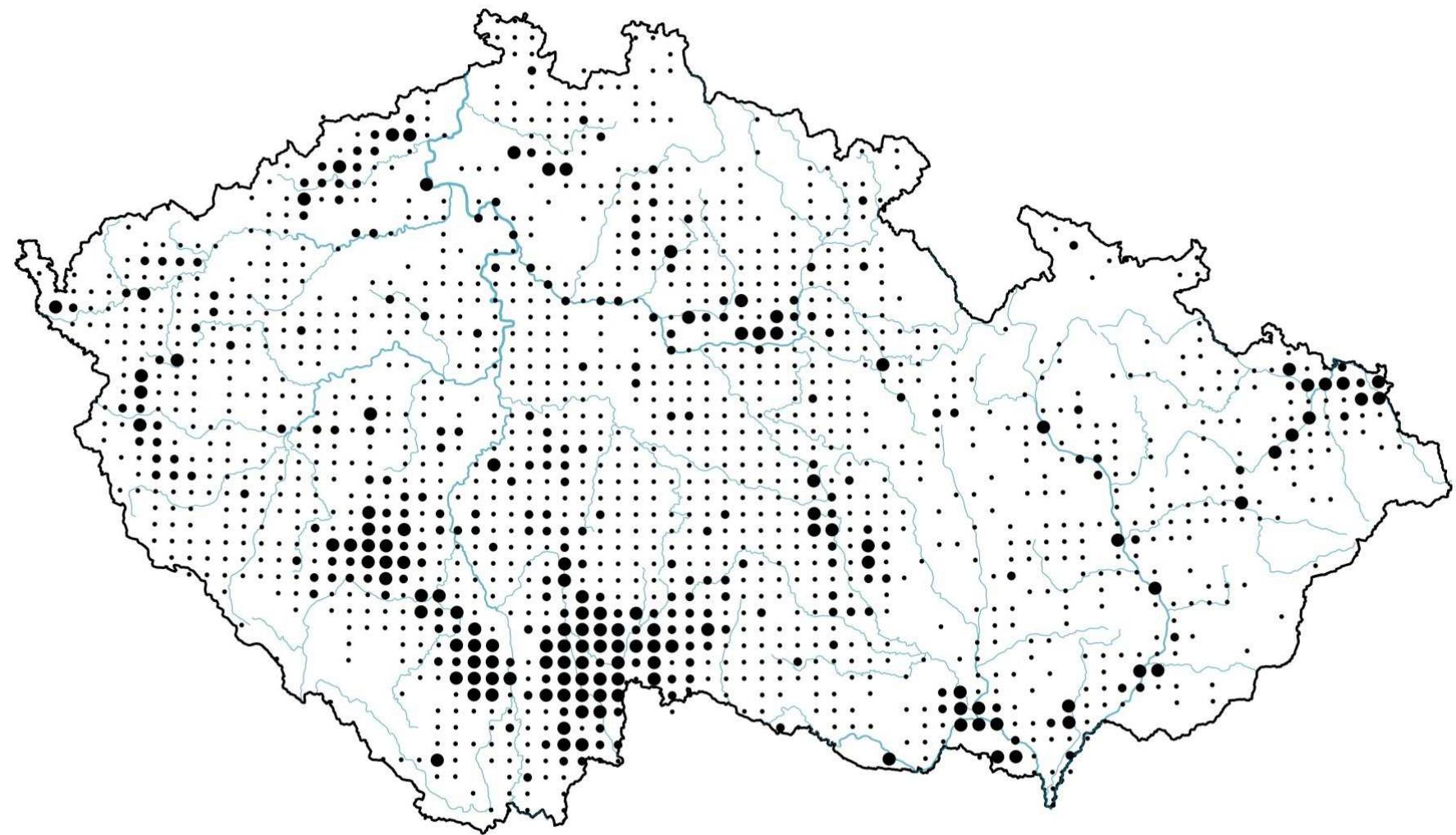
Zonace vegetace na pobřeží rybníků a tůní

Hypertrofní nádrž

Niva Labe u Mělníka

Oblasti s hojnějším výskytem rybníků

Syntaxonomie vodní vegetace

Lemnetea – vegetace pleustofytů

- *Lemnion minoris* – vegetace drobných pleustofytů
- *Utricularion vulgaris* – vegetace bublinatek v eutrofních vodách
- *Hydrocharition morsus-ranae* – vegetace větších pleustofytů

Charetea – vegetace parožnatek

- *Nitellion flexilis* – vegetace parožnatek mezotrofních vodách
- *Charion globularis* – vegetace parožnatek v eutrofních vodách

Potametea – vegetace submerzních a natantních hydrofytů

- *Nymphaeion albae* – vegetace natantních makrofyt
- *Potamion* – submerzních makrofyt ve stojatých vodách
- *Batrachion fluitantis* – makrofytní vegetace vodních toků
- *Ranunculion (= Batrachion) aquatilis* – makrofytní vegetace mělkých stojatých vod s kolísající hladinou

Littorelletea uniflorae – vegetace oligotrofních hydrofytů

- *Littorellion uniflorae* – vegetace šídlatek
- *Eleocharition acicularis* – vegetace vytrvalých obojživelných rostlin
- *Sphagno-Utricularion* – vegetace bublinatek v dystrofních vodách

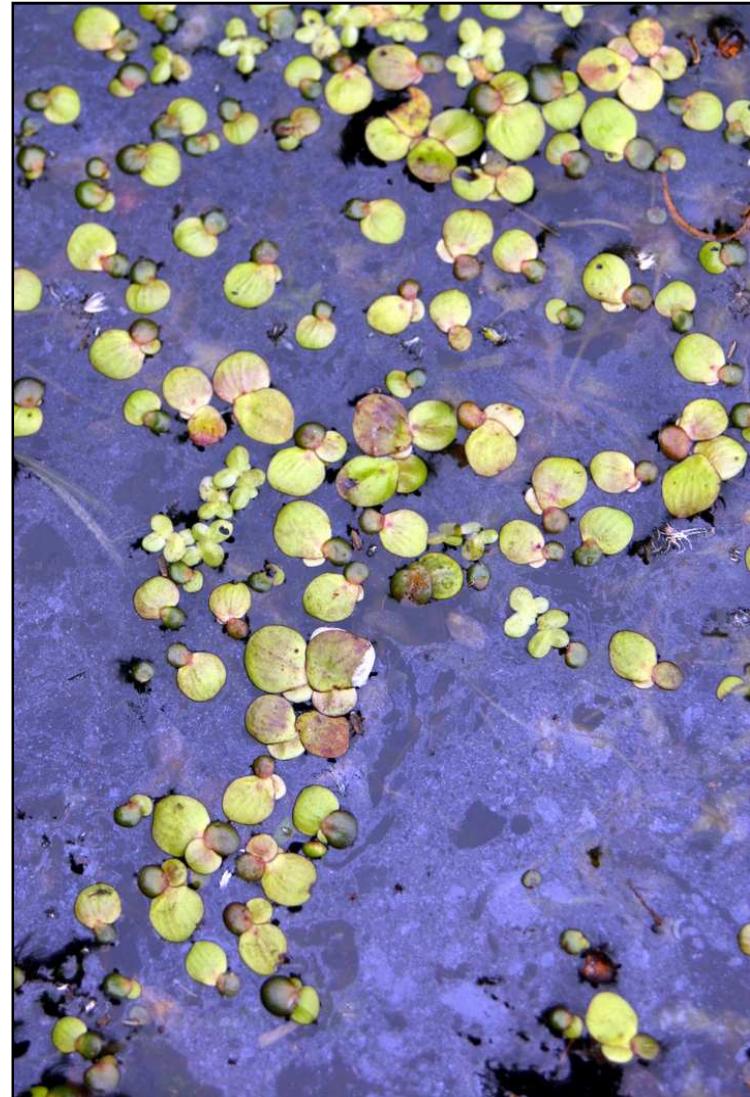
Vegetace pleustofytů

Vegetace drobných pleustofytů (*Lemnion minoris*)

- Stanoviště: klidná hladina bez vlnobití
- Šíření mezi nádržemi: vodní ptactvo
- Množení: převážně vegetativně
- Přežívání zimy: turiony

Pleustofyty na gradientu trofie vody

- *Riccia fluitans*
- *Lemna trisulca*
- *Lemna minor*
- *Spirodela polyrhiza*
- *Lemna gibba*

Spirodela polyrhiza, Lemna minor

Vegetace pleustofytů

Drobné pleustofyty plovoucí na hladině

Spirodela polyrhiza-Salvinietum natantis, Poodří, Rybník Kotvice

Vegetace pleustofytů

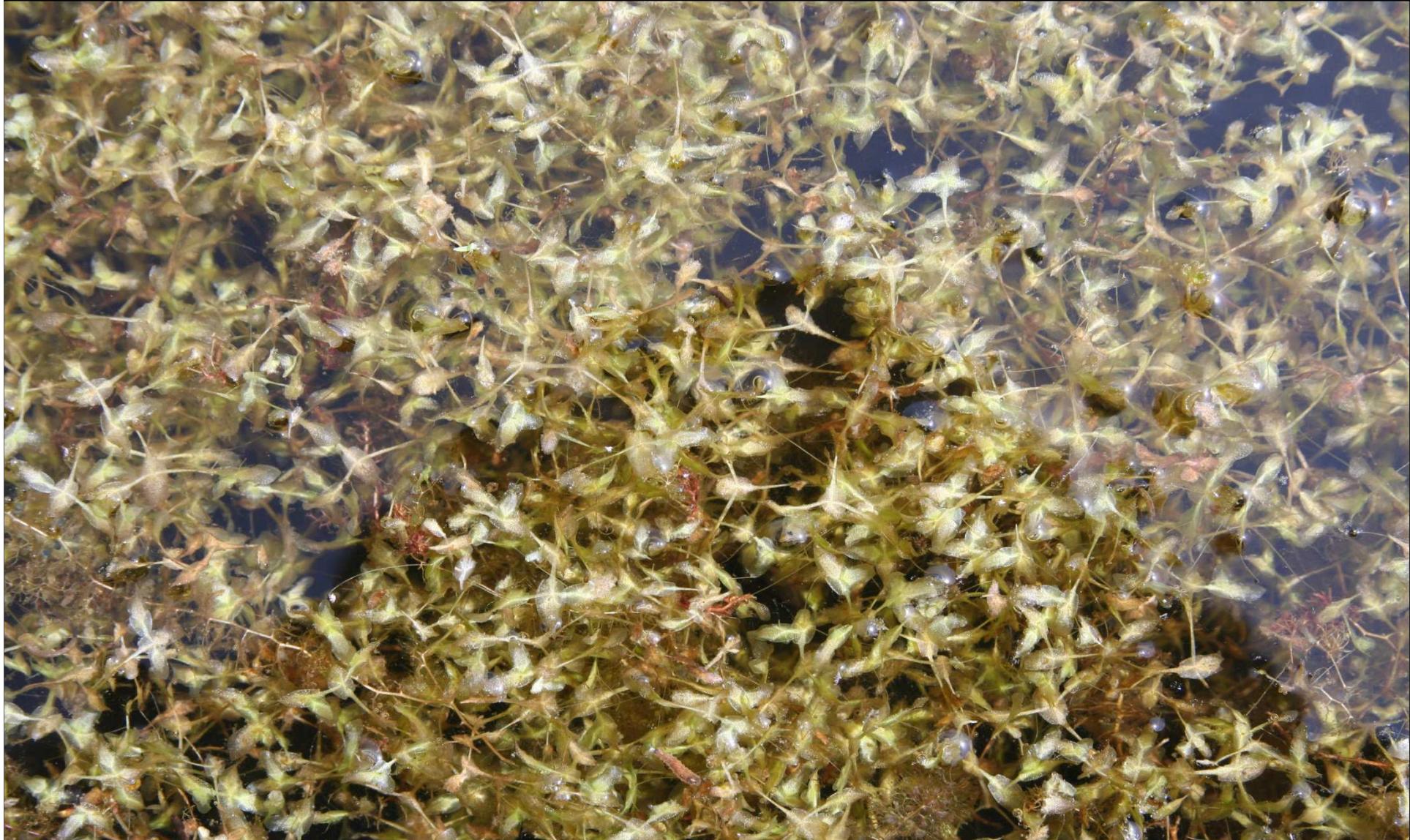
Drobné pleustofyty plovoucí na hladině

Ricciocarpos natans, Polabí (foto K. Šumberová)

Vegetace pleustofytů

Drobné pleustofyty plovoucí pod hladinou

Lemna trisulca, Průhonice

Vegetace pleustofytů

Drobné pleustofyty plovoucí pod hladinou

Riccia fluitans, Žďárské vrchy, Malé Dářko (foto K. Šumberová)

Vegetace pleustofytů

Vegetace bublinatek v mezo- a eutrofních vodách *(Utricularion vulgaris)*

Utricularia australis, Jindřichův Hradec (foto K. Šumberová)

Vegetace pleustofytů

Vegetace velkých pleustofytů (*Hydrocharition morsus-ranae*)

Hydrocharis morsus-ranae, Soutok Moravy a Dyje (foto K. Šumberová)

Vegetace pleustofytů

Vegetace velkých pleustofytů (*Hydrocharition morsus-ranae*)

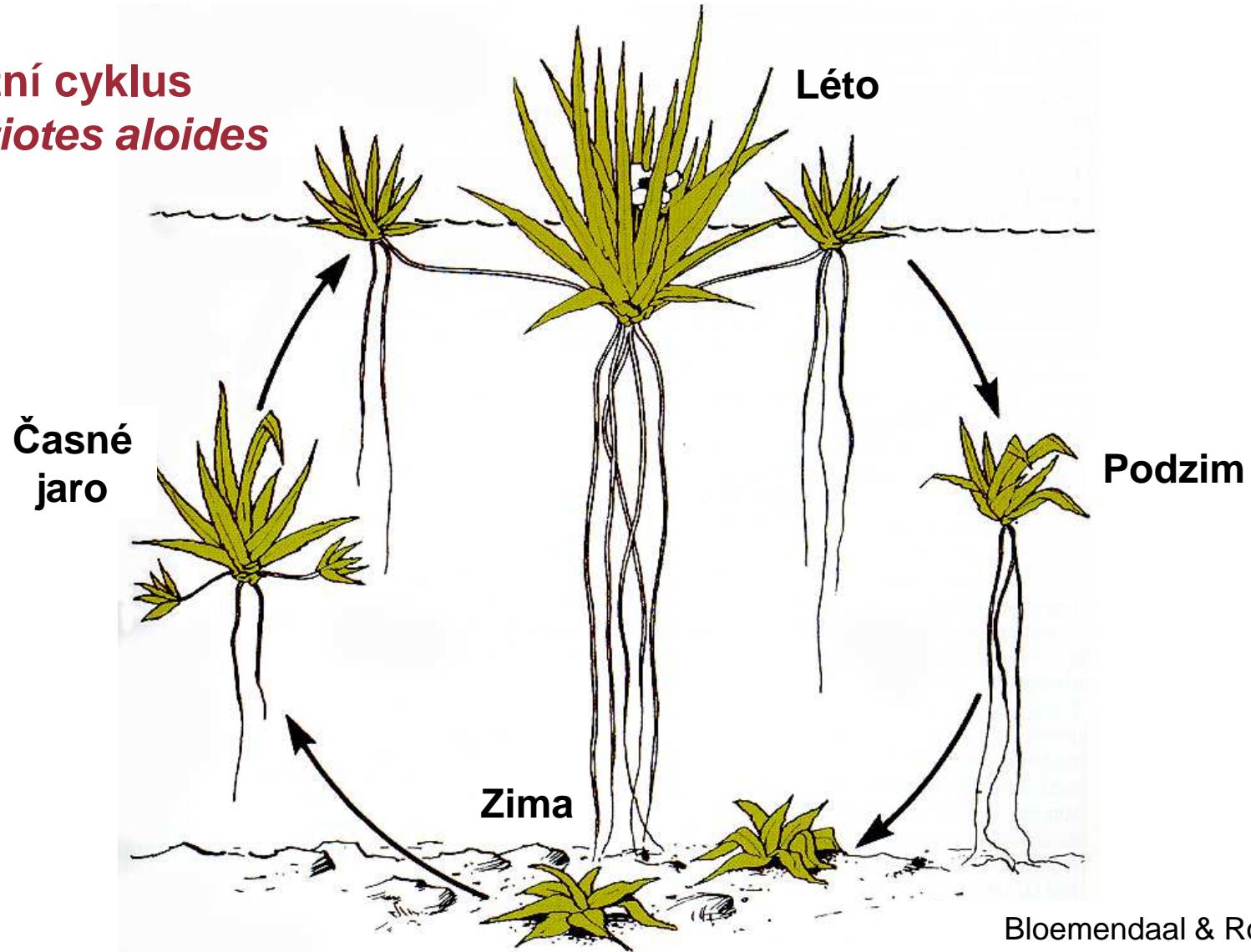

Stratiotes aloides, Soutok Moravy a Dyje (foto K. Šumberová)

Vegetace pleustofytů

Vegetace velkých pleustofytů (*Hydrocharition morsus-ranae*)

Životní cyklus
Stratiotes aloides

Bloemendaal & Roelofs 1988
in Pott & Remy 2000

Vegetace parožnatek (*Charetea*)

Zpravidla jednodruhové porosty makrofytních řas

- *Chara*
- *Nitella* – hlavně živinami chudší vody (*Nitellion flexilis*)
- *Tolypella* – hlavně živinami bohatší vody (*Charion globularis*)

Chara cf. hispida, Polabí, Hrabanovská černava

Vegetace natantních a submerzních makrofytů

Vegetace natantních makrofytů (*Nymphaeion albae*)

Nuphar lutea, Polabí, Velký Osek

Vegetace natantních a submerzních makrofytů

Vegetace natantních makrofytů (*Nymphaeion albae*)

Nuphar pumila, Jihlavské vrchy, Doupě

Vegetace natantních a submerzních makrofytů

Vegetace natantních makrofytů (*Nymphaeion albae*)

Nymphaea candida, Šumava, Pláničský rybník (foto K. Šumberová)

Vegetace natantních a submerzních makrofytů

Vegetace natantních makrofytů (*Nymphaeion albae*)

Polygonum amphibium, Blatná

Vegetace natantních a submerzních makrofytů

Vegetace natantních makrofytů (*Nymphaeion albae*)

Trapa natans, Poodří, Kotvice

Vegetace natantrních a submerzních makrofytů

Vegetace submerzních makrofytů stojatých vod (*Potamion*)

Potamogeton lucens, Chvalšiny (foto K. Šumberová)

Vegetace natantrních a submerzních makrofytů

Vegetace submerzních makrofytů stojatých vod (*Potamion*)

Potamogeton crispus, Borovice u Mukařova (foto K. Šumberová)

Vegetace natantních a submerzních makrofytů

Vegetace submerzních makrofytů stojatých vod (*Potamion*)

Potamogeton natans, Smrčiny

Vegetace natantrních a submerzních makrofytů

Vegetace submerzních makrofytů stojatých vod (*Potamion*)

Potamogeton pusillus, Zlínsko, Uhliška (foto Z. Preislerová)

Vegetace natantrních a submerzních makrofytů

Vegetace submerzních makrofytů stojatých vod (*Potamion*)

Elodea canadensis, Průhonice

Vegetace natantrních a submerzních makrofytů

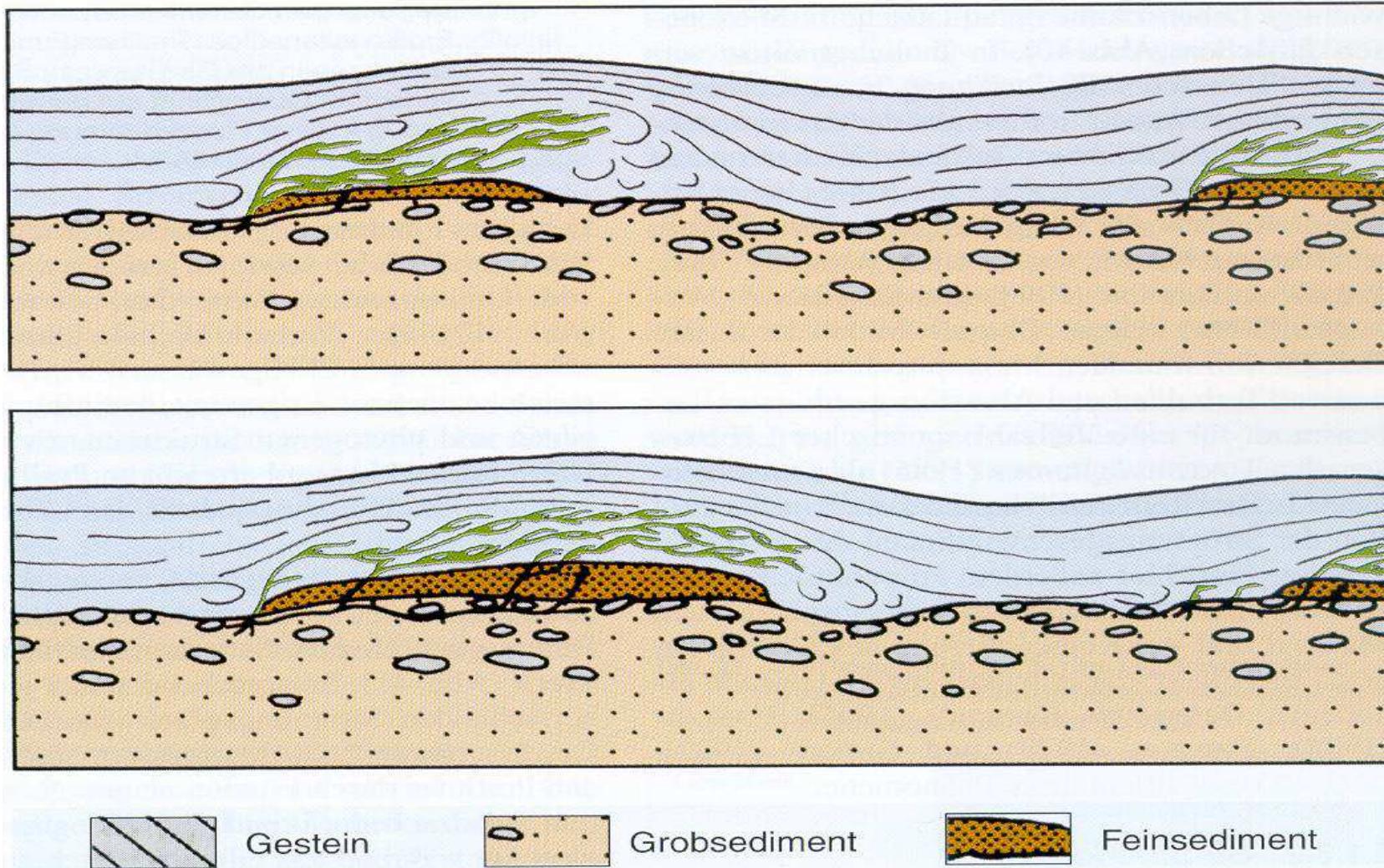
Makrofytní vegetace vodních toků (*Batrachion fluitantis*)

Batrachium fluitans, Dyje u Čížova

Vegetace natantrních a submerzních makrofytů

Makrofytní vegetace vodních toků (*Batrachion fluitantis*)

Vegetace natantrních a submerzních makrofytů

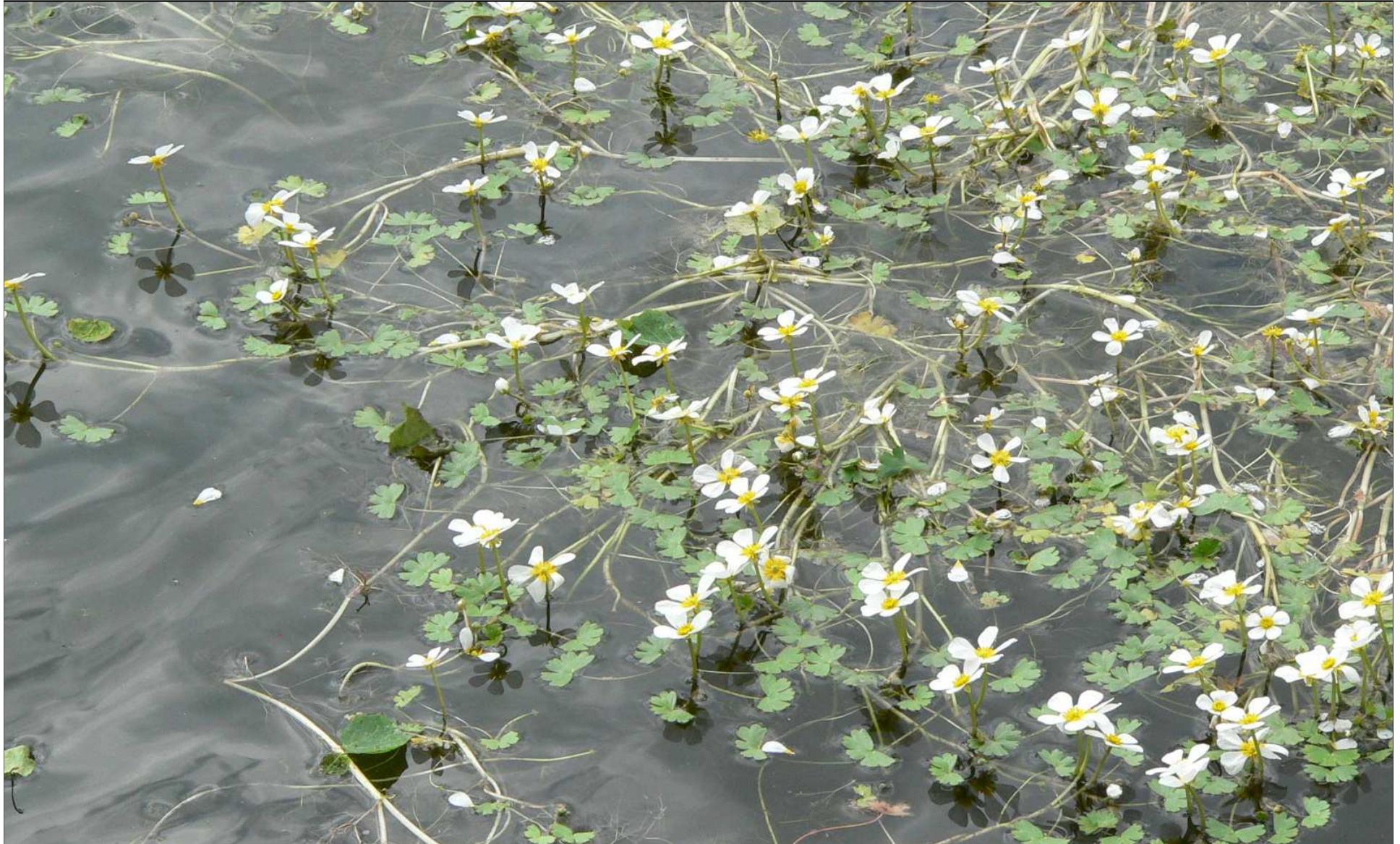
Makrofytní vegetace vodních toků (*Batrachion fluitantis*)

Callitrichia hamulata, Tachov (foto K. Šumberová)

Vegetace natantních a submerzních makrofytů

Vegetace mělkých stojatých vod (*Ranunculion aquatilis*)

Batrachium peltatum, vodní forma, Vlkov nad Lužnicí (foto K. Šumberová)

Vegetace natantrních a submerzních makrofytů

Vegetace mělkých stojatých vod (*Ranunculion aquatilis*)

Batrachium trichophyllum, terestrická forma, Rudolfov (foto K. Šumberová)

Vegetace natantních a submerzních makrofytů

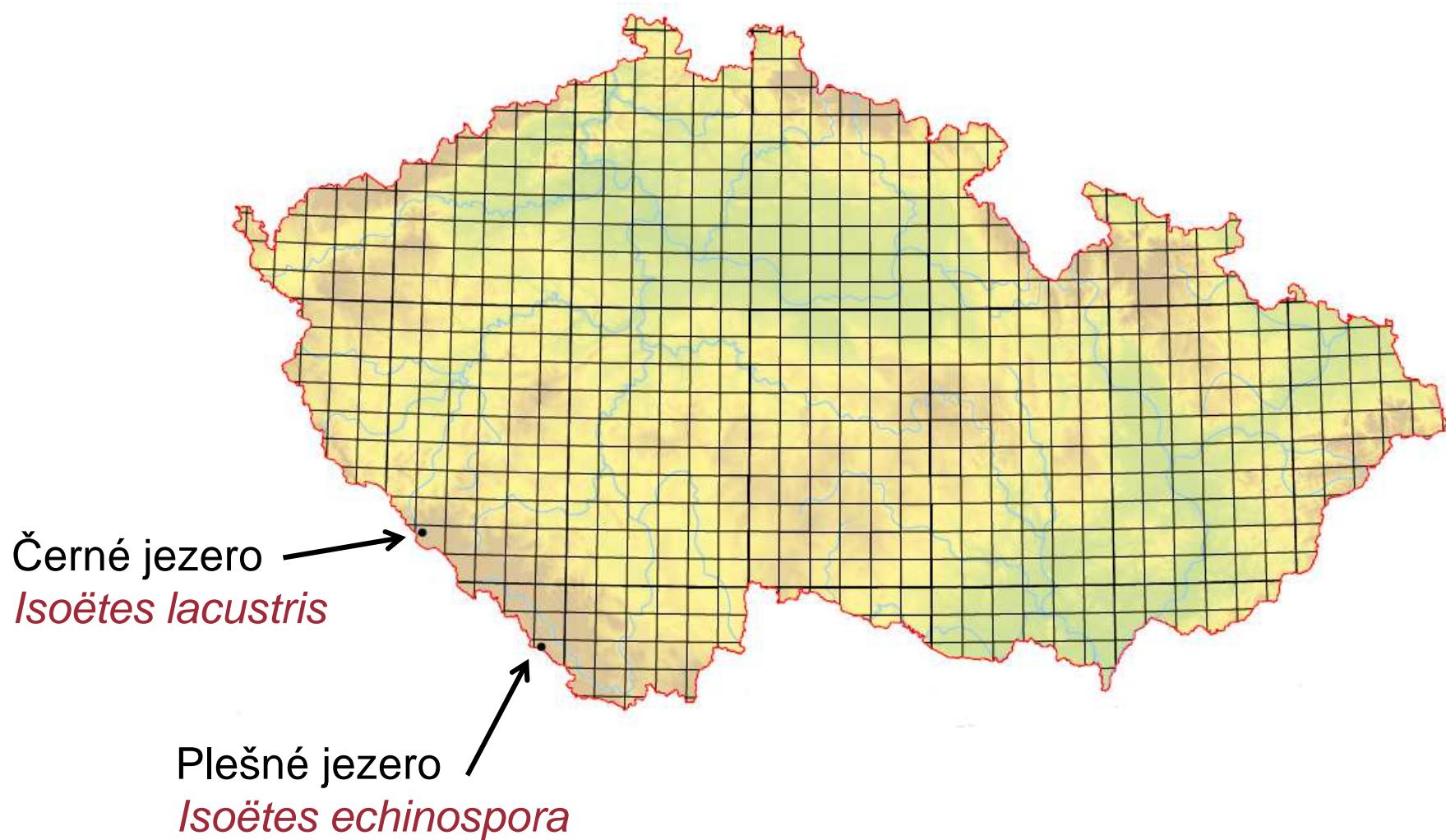
Vegetace mělkých stojatých vod (*Ranunculion aquatilis*)

Hottonia palustris, Třeboňsko, Stará řeka (foto J. Navrátilová)

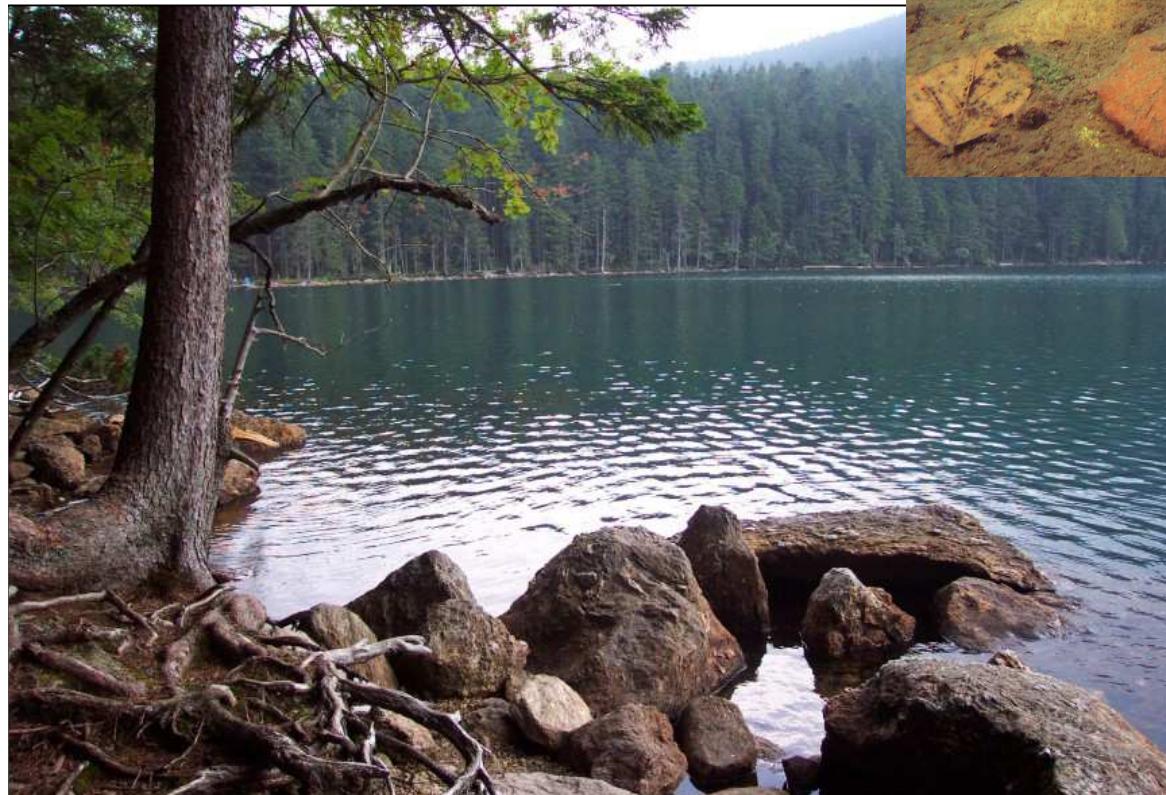
Vegetace oligotrofních nádrží

Vegetace šídlatek (*Littorellion uniflorae*)

Vegetace oligotrofních nádrží

Vegetace šídlatek (*Littorellion uniflorae*)

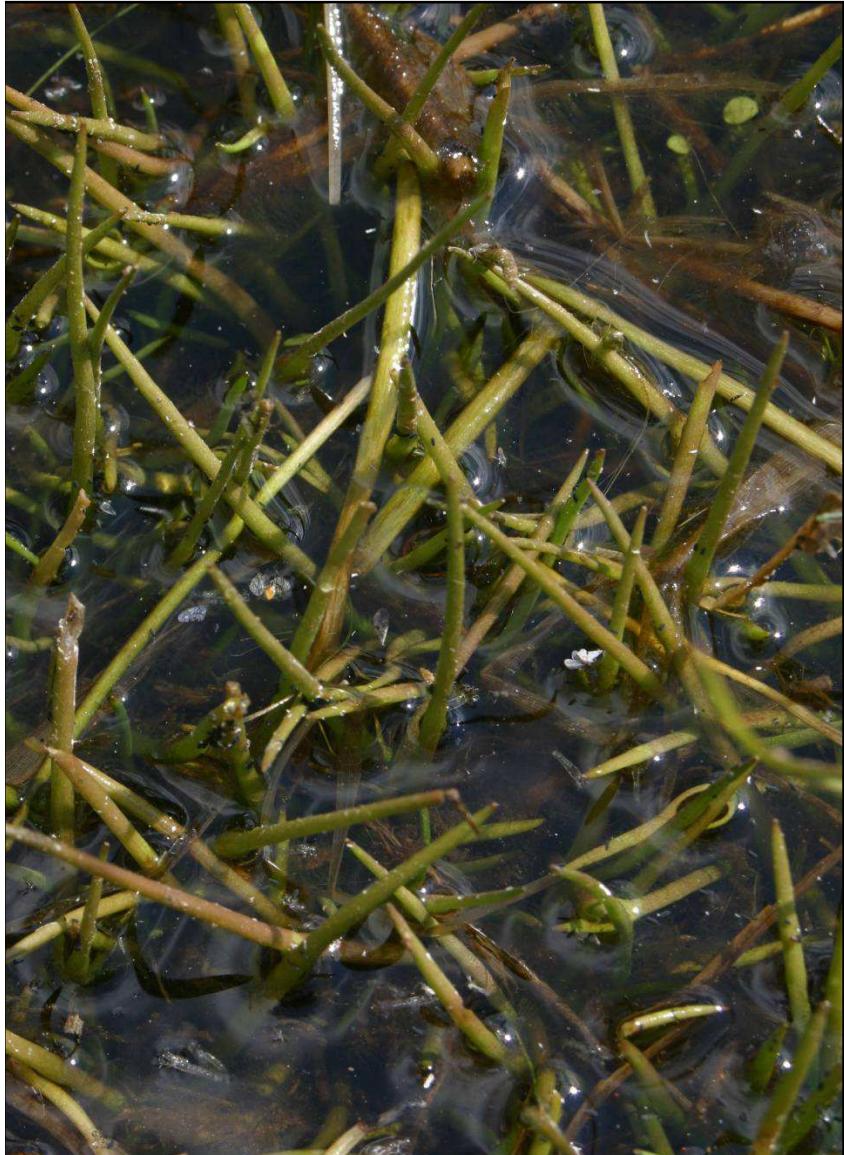

Isoëtes lacustris, Šumava,
Černé jezero (foto M. Čtvrtlíková)

Šumava,
Černé jezero

Vegetace oligotrofních nádrží

Vegetace vytrvalých obojživelných rostlin (*Eleocharition acicularis*)

Littorella uniflora, rybník Karhov u Studené

Jindřichohradecko, rybník Osika (foto K. Šumberová)

Vegetace oligotrofních nádrží

Vegetace vytrvalých obojživelných rostlin (*Eleocharition acicularis*)

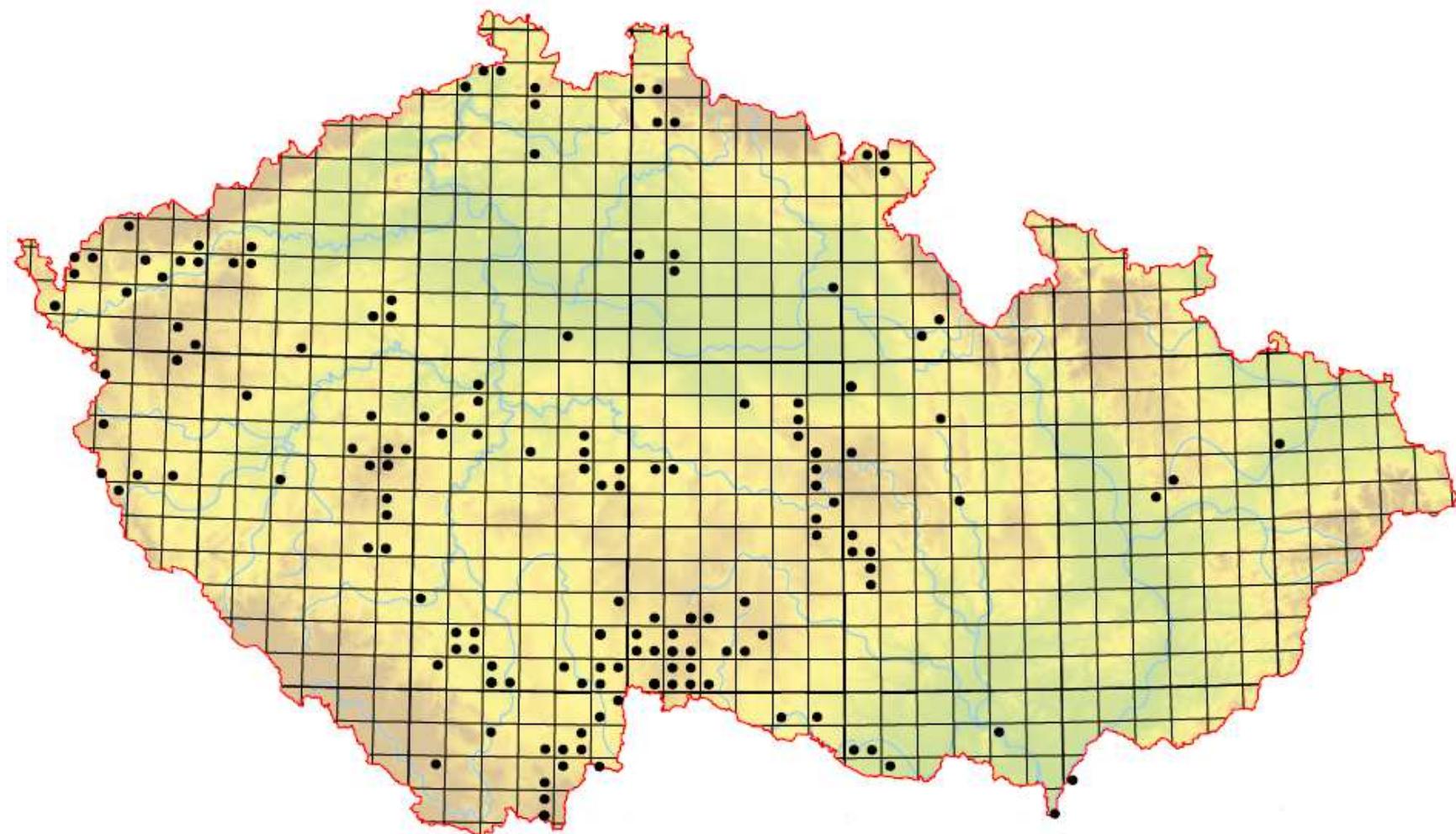
Eleocharis acicularis, sádky Tchořovice

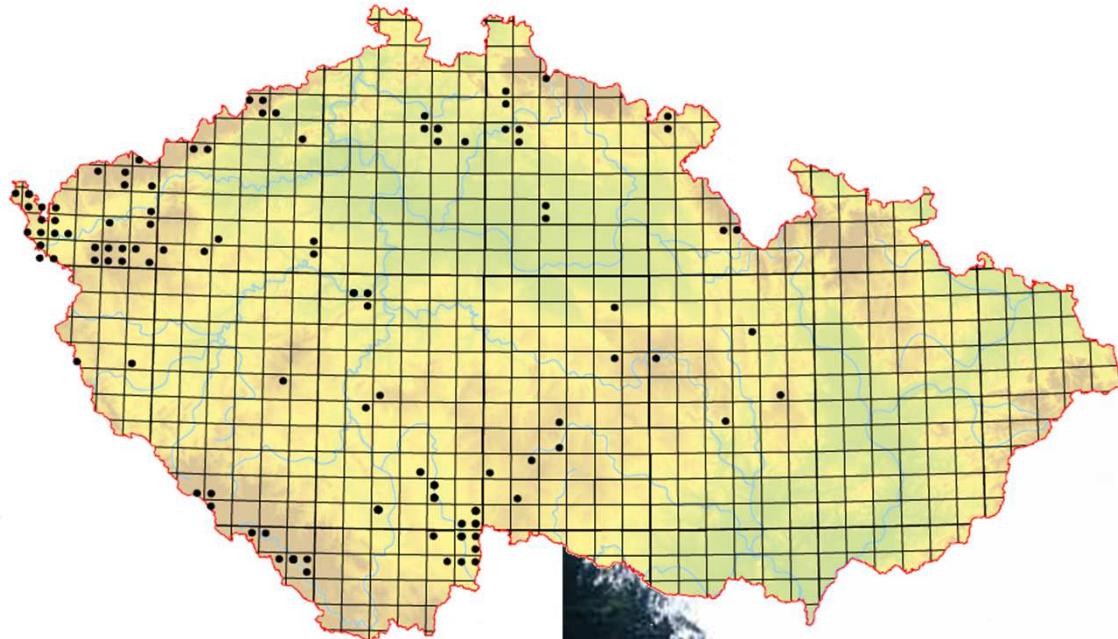
Jihlavské vrchy, Velký Pařezitý rybník

Vegetace oligotrofních nádrží

Vegetace vytrvalých obojživelných rostlin (*Eleocharition acicularis*)

Vegetace oligotrofních nádrží

Katalog biotopů České republiky, 2. vyd. (2010)

Makrofytní vegetace
oligotrofních
jezírek a tůní
(*Sphagno-Utricularion*)

Třeboňsko,
rybník Vizír

Vegetace oligotrofních nádrží

Makrofytní vegetace oligotrofních jezírek a tůní (*Sphagno-Utricularion*)

Sphagno-Utricularietum, Třeboňsko, rybník Hliníř (foto J. Navrátilová)

Vegetace oligotrofních nádrží

Makrofytní vegetace oligotrofních jezírek a tůní (*Sphagno-Utricularion*)

Sparganium minimum, Třeboňsko, Příbrazský rybník (foto J. Navrátilová)

Realizovaná nika druhů rákosin a vysokých ostřic

Phragmites australis

- kompetičně nejsilnější druh
- amplituda od míst s dlouhodobou terestrickou ekofází po litorál s 2 m hlubokou vodou
- rozmnožování hlavně vegetativní
- klíčení semen až v druhé polovině jara

Schoenoplectus lacustris

- hlubší voda, ale citlivý na vlnobití

Glyceria maxima

- hypertrofní stanoviště

Typha angustifolia, T. latifolia

- místa s obnažovanou půdou, kde dobře klíčí ze semen

Cladium mariscus

- oligotrofní, vápníkem bohatá stanoviště

Bolboschoenus maritimus s. str., Schoenoplectus tabernaemontani

- litorál vod s vyšším obsahem rozpuštěných solí

Phalaris arundinacea

- místa mechanicky narušovaná vodním proudem

Realizovaná nika druhů rákosin a vysokých ostřic

vysoké ostřice oproti rákosinám: méně zaplavená místa s akumulovaným humolitem

Carex elata

silně kolísající hladina vody

C. acuta, C. acutiformis, C. vesicaria

hojně druhy eutrofních stanovišť, např. v litorálu rybníků

C. riparia

eutrofní stanoviště v nivách nížinných řek

C. rostrata, C. lasiocarpa, C. diandra

oligotrofní až mezotrofní stanoviště

C. vulpina, C. disticha

stanoviště s vyšším obsahem rozpustných solí

Calamagrostis canescens

stanoviště s druhotně pokleslou hladinou podzemní vody

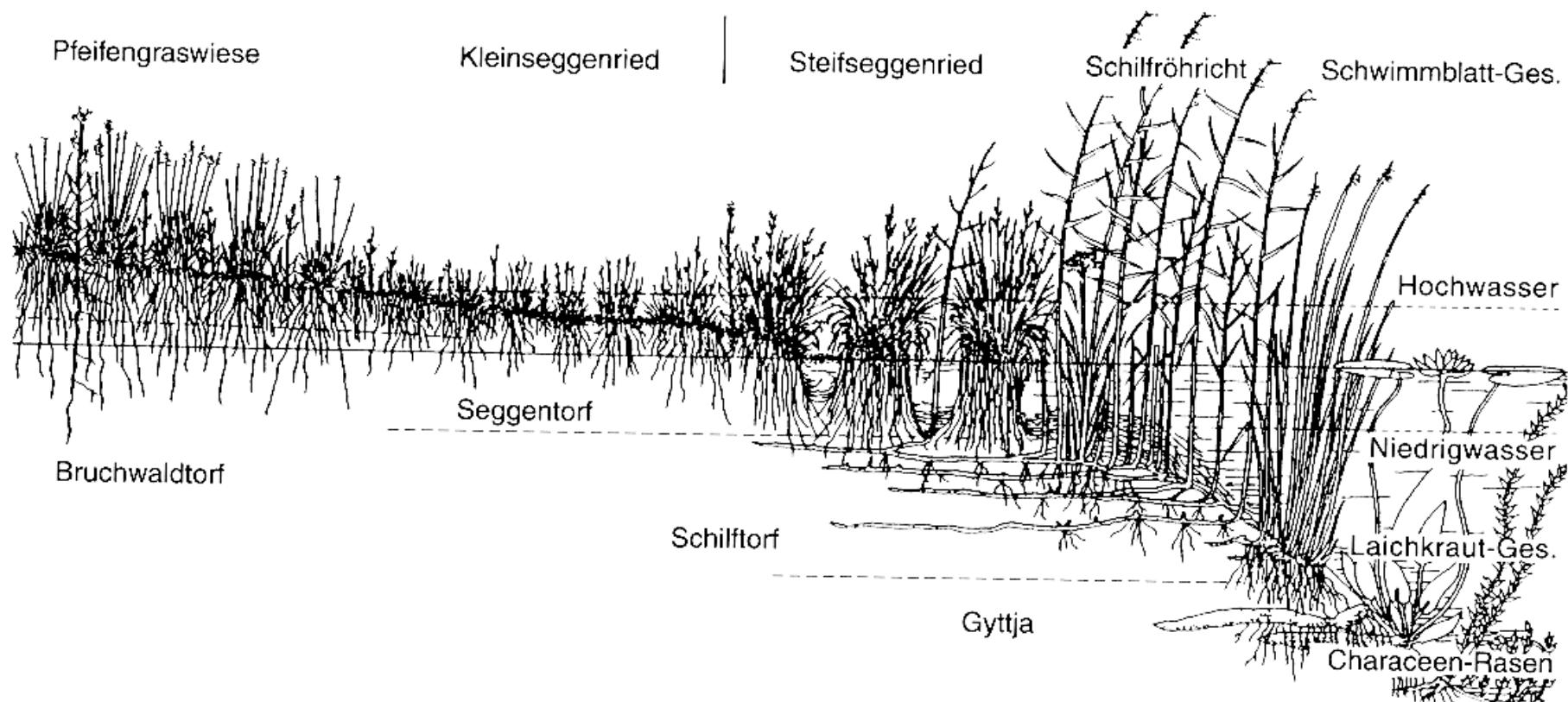
Syntaxonomie vegetace rákosin a vysokých ostřic

Phragmito-Magno-Caricetea

- ***Phragmition australis*** – rákosiny stojatých vod
- ***Meliloto dentati-Bolboschoenion maritimi*** (= *Scirpion maritimi*)
– slanomilné rákosiny
- ***Eleocharito palustris-Sagittarion sagittifoliae*** (= *Oenanthon aquaticae*) – eutrofní vegetace bahnitých substrátů s kolísající vodní hladinou
- ***Phalaridion arundinaceae*** – říční rákosiny
- ***Glycerio-Sparganion*** – pobřežní vegetace potoků
- ***Carici-Rumicion hydrolapathi*** – mezotrofní vegetace bahnitých substrátů
- ***Magno-Caricion elatae*** – vegetace vysokých ostřic na mezotrofních stanovištích
- ***Magno-Caricion gracilis*** – vegetace vysokých ostřic na eutrofních stanovištích

Syntaxonomie vegetace rákosin a ostřicových porostů

Typická pozice rákosin a ostřicových porostů v zonaci na břehu eutrofního rybníka

Ellenberg 1996, Vegetation Mitteleuropas

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Rákosiny stojatých vod (*Phragmition australis*)

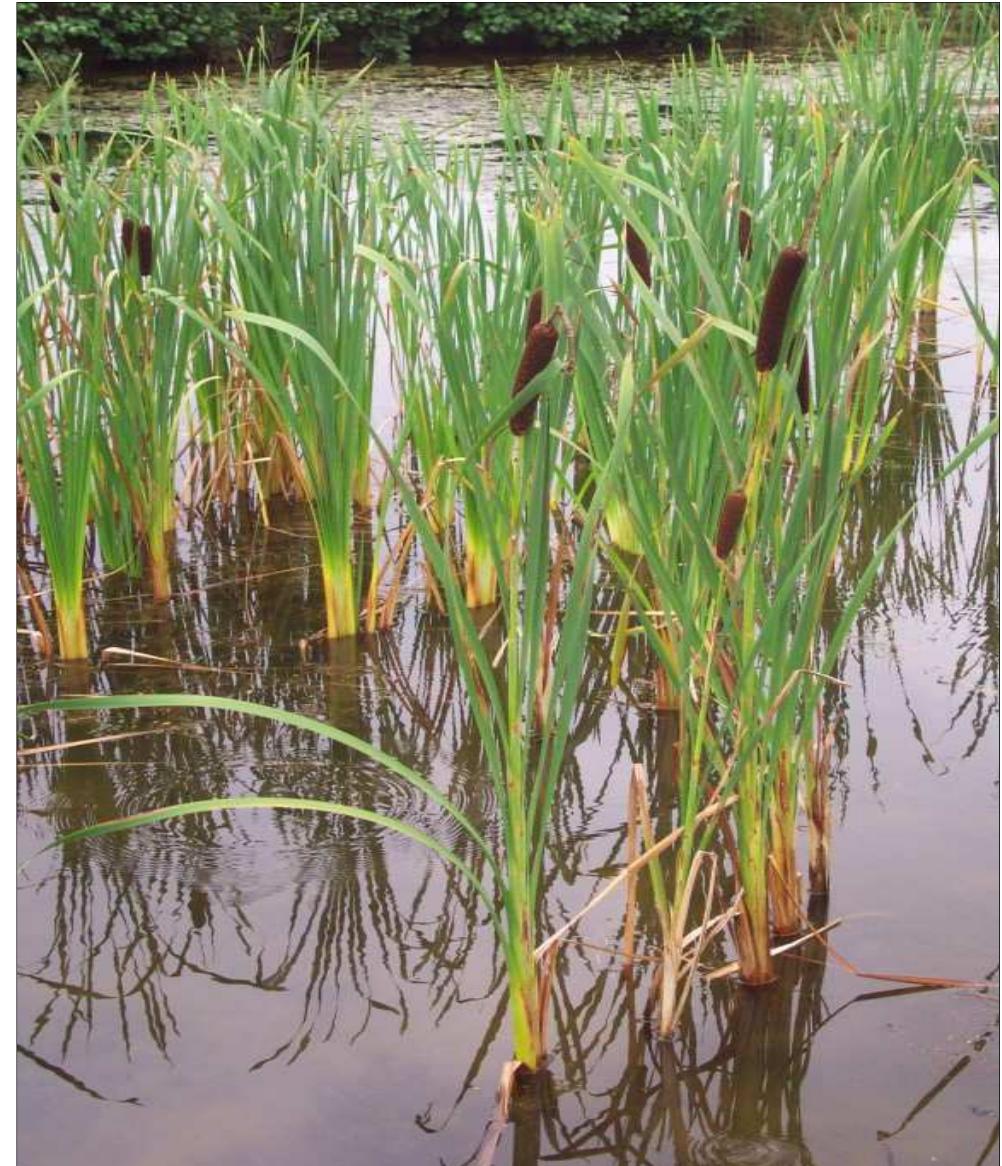
Phragmites australis, Pohořelice, Starý rybník

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Rákosiny stojatých vod (*Phragmition australis*)

Glyceria maxima, Polabí, Velký Osek

Typha latifolia, Vodňany

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Rákosiny stojatých vod (*Phragmition australis*)

Typha latifolia, Lednice

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Slanomilné rákosiny (*Meliloto dentati-Bolboschoenion maritimi*)

Schoenoplectus tabernaemontani, Soos u Františkových Lázní

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Slanomilné rákosiny (*Meliloto dentati-Bolboschoenion maritimi*)

Bolboschoenus maritimus s. str., Soos u Františkových Lázní

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Eutrofní vegetace bahnitých substrátů (*Eleocharito-Sagittarion*)

Oenanthe aquatica, Strakonicko, Frymburk

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Eutrofní vegetace bahnitých substrátů (*Eleocharito-Sagittarion*)

Oenanthe aquatica, rybník Nesyt u Valtic

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Eutrofní vegetace bahnitých substrátů (*Eleocharito-Sagittarion*)

Rorippa amphibia, Soutok Moravy a Dyje

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Eutrofní vegetace bahnitých substrátů (*Eleocharito-Sagittarion*)

Sagittaria sagittifolia, Labe u Velkého Oseku

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Eutrofní vegetace bahnitých substrátů (*Eleocharito-Sagittarion*)

Bolboschoenus yagara, Sádky Tchořovice

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Říční rákosiny (*Phalaridion arundinaceae*)

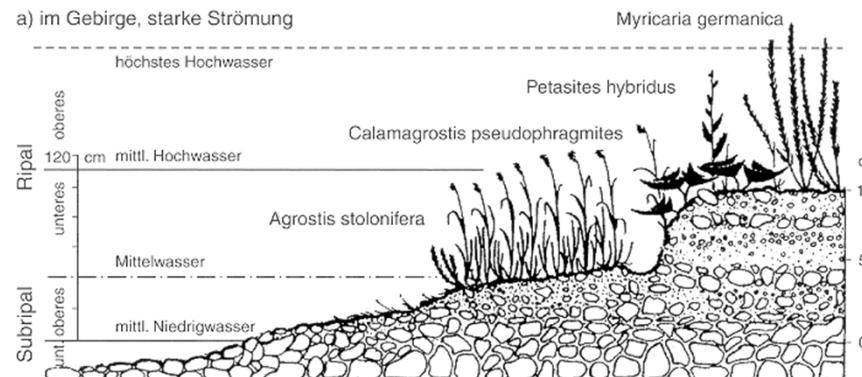

Phalaris arundinacea, Berounka u Račic

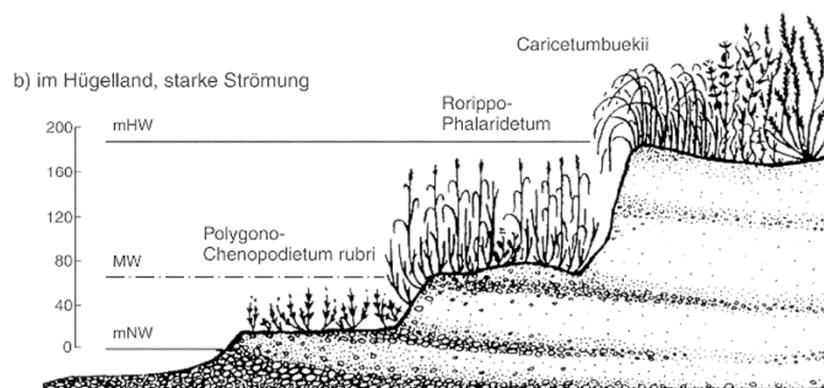
Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Říční rákosiny (*Phalaridion arundinaceae*)

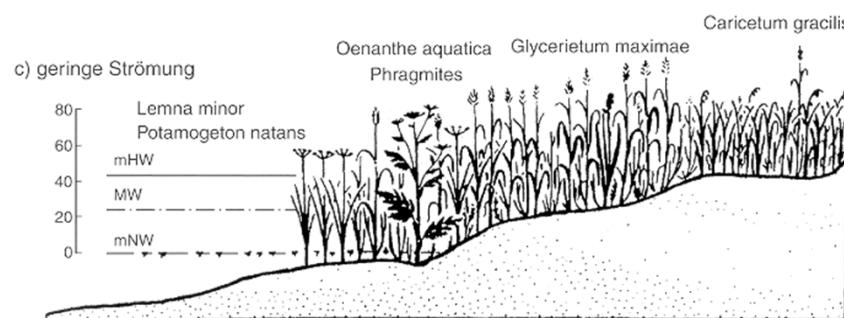
Zonace
vegetace
na pobřeží
vodních toků

hory,
rychlý proud

podhůří a
pahorkatiny,
středně rychlý
proud

nížiny,
pomalý proud

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Říční rákosiny (*Phalaridion arundinaceae*)

Carex buckii, Vltava u Rožmberka

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Říční rákosiny (*Phalaridion arundinaceae*)

Calamagrostis pseudophragmites, Moravskoslezské Beskydy, Bílá

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Pobřežní vegetace potoků (*Glycerio-Sparganion*)

Leersia oryzoides, sádky Tchořovice

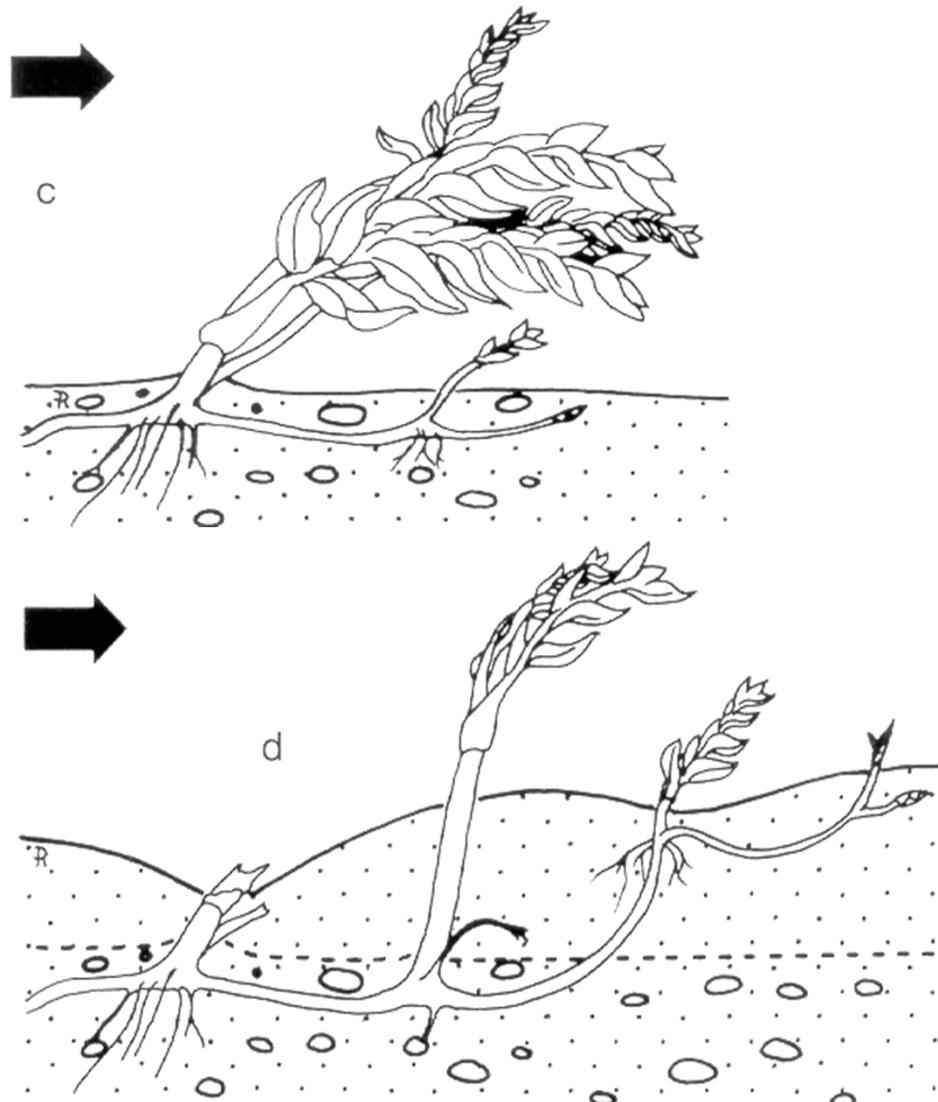

Glyceria notata, Litoměřice

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Pobřežní vegetace potoků (*Glycerio-Sparganion*)

Berula erecta

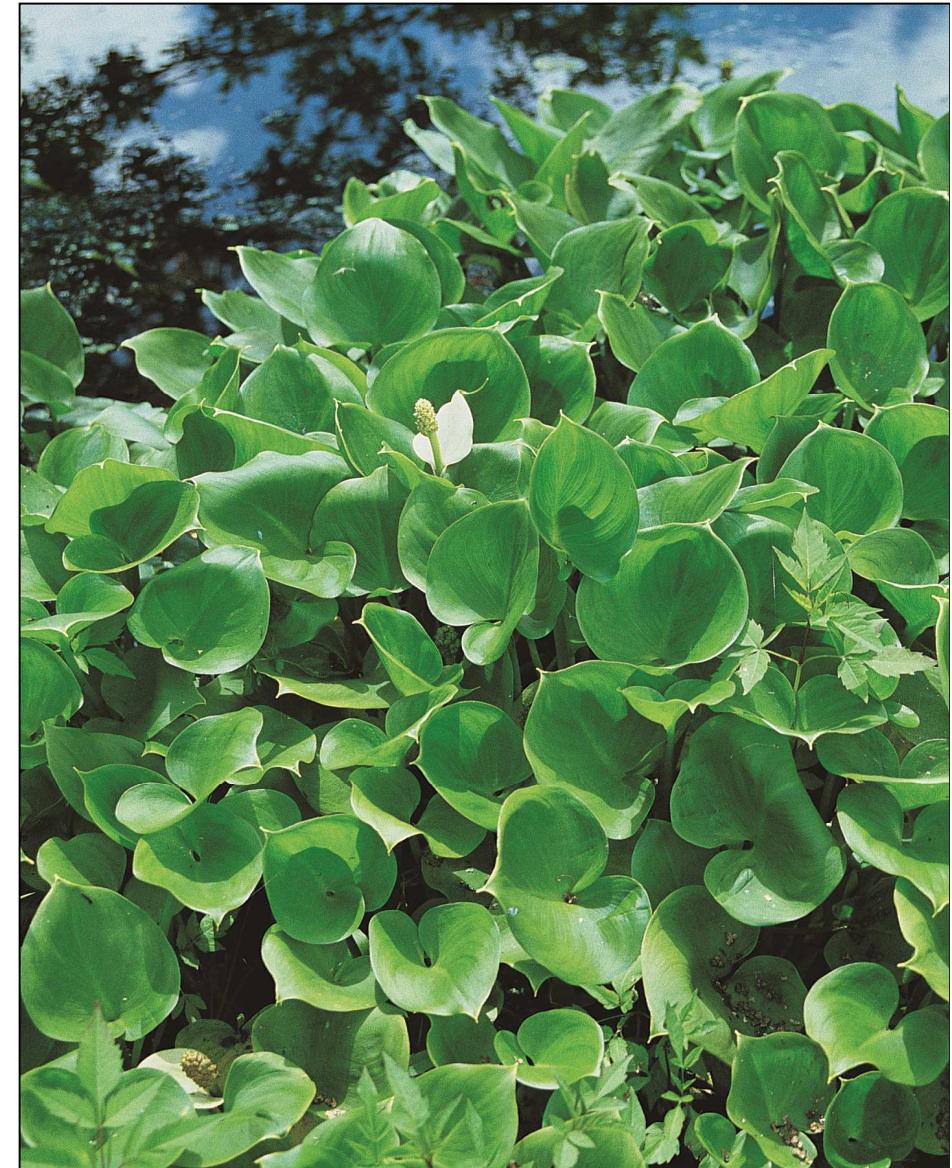
Pott & Remy 2000, Ökosysteme Mitteleuropas

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Mezotrofní vegetace bahnitých substrátů (*Carici-Rumicion*)

Carex pseudocyperus, Poodří, Přemyšov

Calla palustris, Lemberk

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Vegetace vysokých ostřic mezotrofních stanovišť (*Magno-Caricion elatae*)

- *Carex rostrata*
- *C. elata*
- *C. lasiocarpa*
- *C. diandra*
- *C. appropinquata*

- *Cladium mariscus*
- (*Calamagrostis canescens*)

Carex rostrata, Šumava, Vltavský luh u Pěkné

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Vegetace vysokých ostřic mezotrofních stanovišť (*Magno-Caricion elatae*)

Carex rostrata, Jihlavské vrchy, rybník Karhov u Studené

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Vegetace vysokých ostřic mezotrofních stanovišť (*Magno-Caricion elatae*)

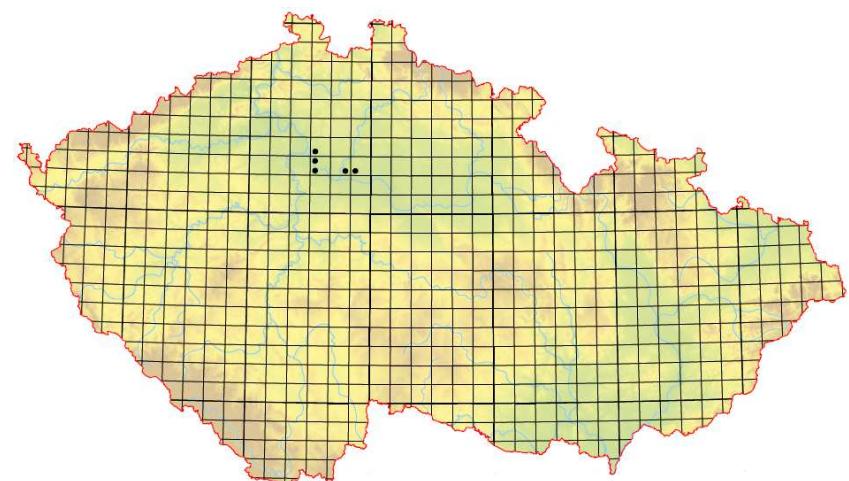

Carex elata, Třeboňsko, Starý rybník u Pístiny (foto J. Navrátil)

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Cladium mariscus, Všetaty

Katalog biotopů České republiky, 2. vyd. (2010)

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Vegetace vysokých ostřic eutrofních stanovišť (*Magno-Caricion gracilis*)

- *Carex acuta* (= *C. gracilis*)
- *C. acutiformis*
- *C. disticha*
- *C. paniculata*
- *C. riparia*
- *C. vesicaria*
- *C. vulpina*

- (*Phalaris arundinacea*)

Carex acuta, Planá u Mariánských Lázní

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

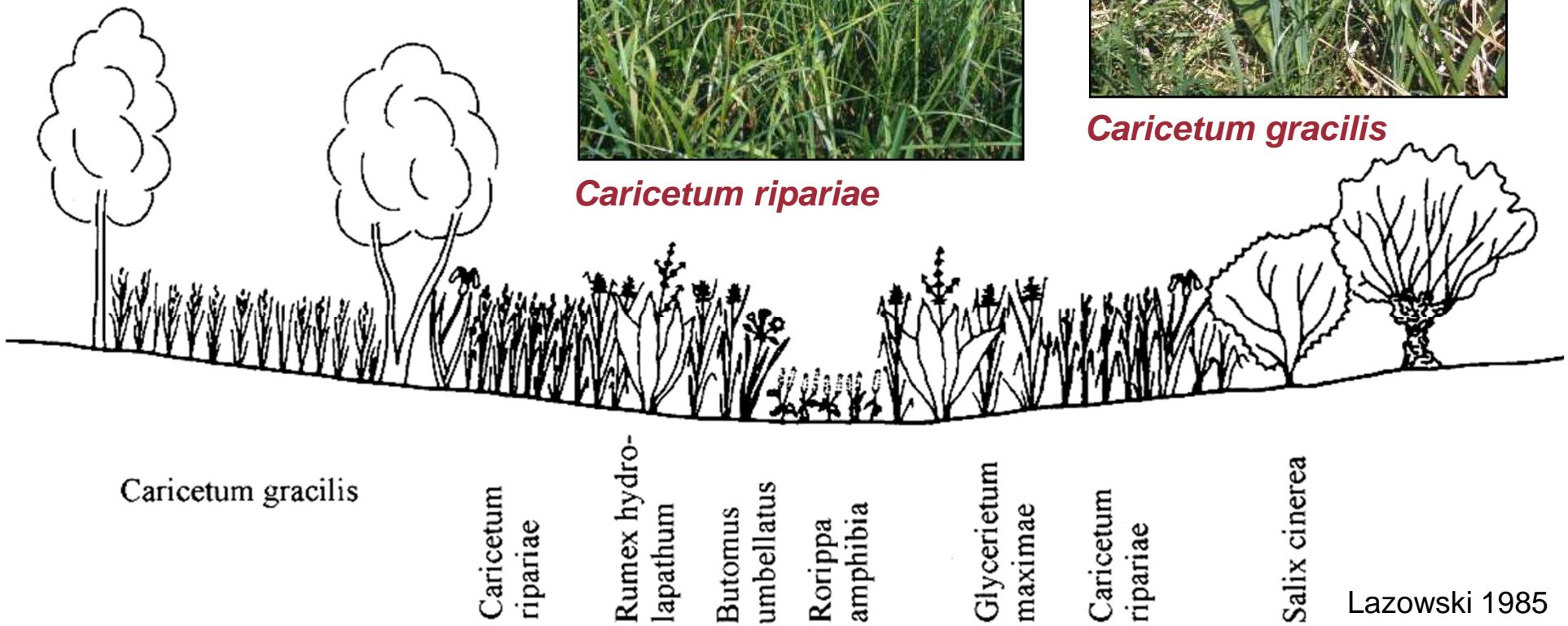

**Vegetace vysokých
ostřic eutrofních
stanovišť**
(*Magno-Caricion gracilis*)

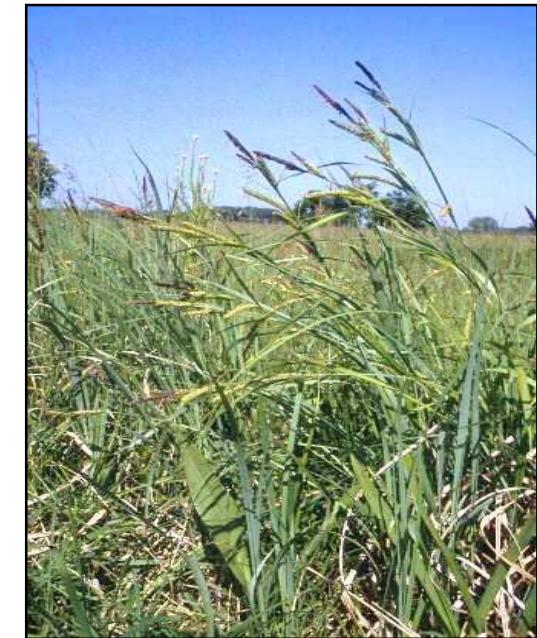

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Mokřadní vegetace v nivě nížinné řeky

Caricetum ripariae

Caricetum gracilis

Vegetace rákosin a vysokých ostřic

Odvodněné slatiniště s *Calamagrostis canescens*, Jihlavské vrchy, Doupě

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Rostliny na obnažených dnech

- jednoleté, krátkověké
- rychlý vývoj v limózní ekofázi po opadu vody
- nízký vzrůst
- konkurenčně slabé
- dlouhodobě klíčivá semena (desítky let)
- dormance semen řízená jen podmínkami prostředí (konstantní teplota, chybějící kyslík v povrchové vrstvě půdy, temno)
- okamžité a masivní klíčení při vzniku vhodných podmínek, málo závislé na ročním období
- hydrochorní a ornitochorní šíření mezi nádržemi

Jihlavské vrchy, rybník U Skřipu u Krasonic

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Typy stanovišť obnažených den

Foto K. Šumberová

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Syntaxonomie vegetace obnažených den

Isoëto-Nano-Juncetea

- *Eleocharition ovatae* – vegetace letněných rybníků
- *Radiolion linoidis* – jednoletá vegetace vlhkých písků
- *Verbenion supinae* (syn.: *Nano-Cyperion flavescentis*) – subhalofilní vegetace nízkých mokřadních bylin v teplých oblastech

Crypsitea aculeatae

- *Cypero-Spergularion salinae* – vegetace jednoletých slanomilných trav

Bidentetea tripartiti

- *Bidention tripartiti* – vegetace obnažených den na eutrofních substrátech
- *Chenopodion rubri* (syn: *Chenopodion glauci*) – vegetace obnažených den na hypertrofních substrátech

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Vegetace letněných rybníků

(*Eleocharition ovatae*)

Eleocharis ovata, Jihlavské vrchy, rybník U Skřipu u Krasonic

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Vegetace letněných rybníků

(*Eleocharition ovatae*)

Carex bohemica

Alopecurus aequalis

Elatine triandra

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Vegetace
letněných
rybníků
(*Eleocharition ovatae*)

Eleocharis ovata

Eleocharis acicularis

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Jednoletá vegetace vlhkých písků (*Radiolion linoidis*)

Isolepis setacea, *Juncus articulatus* a *Trifolium hybridum*, Jindřichův Hradec, Kačležský rybník (foto K. Šumberová)

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Subhalofilní vegetace nízkých mokřadních bylin teplých oblastí (*Verbenion supinae*)

Mentha pulegium a *Pulicaria vulgaris*, Soutok Moravy a Dyje (foto P. Dřevojan)

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Subhalofilní vegetace nízkých mokřadních bylin teplých oblastí (*Verbenion supinae*)

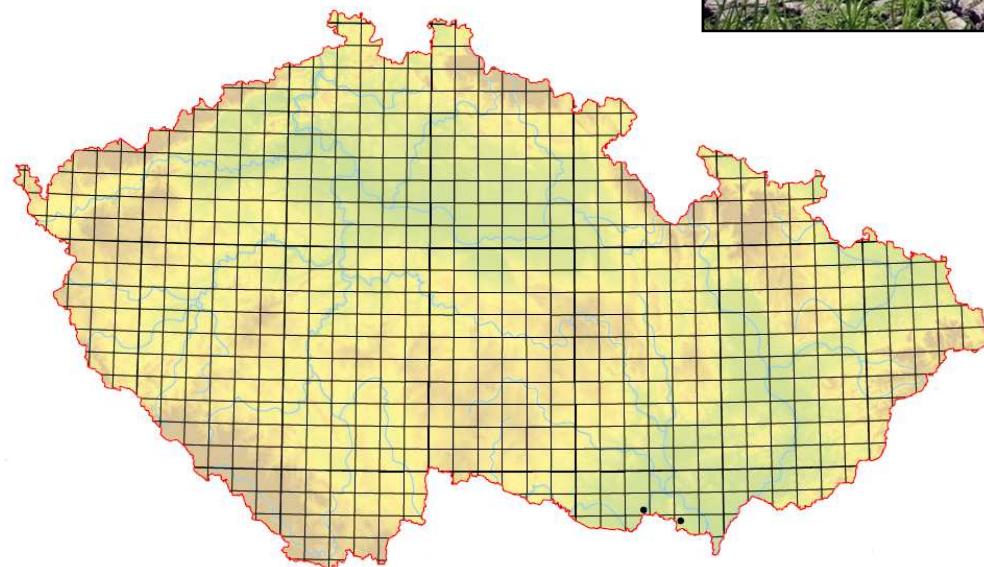

Juncus ranarius, Lednice, Prostřední rybník (foto K. Šumberová)

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Vegetace jednoletých slanomilných trav (*Cypero-Spergularion salinae*)

- brakická jezírka
- v létě vysychají
- na povrchu výkvěty soli

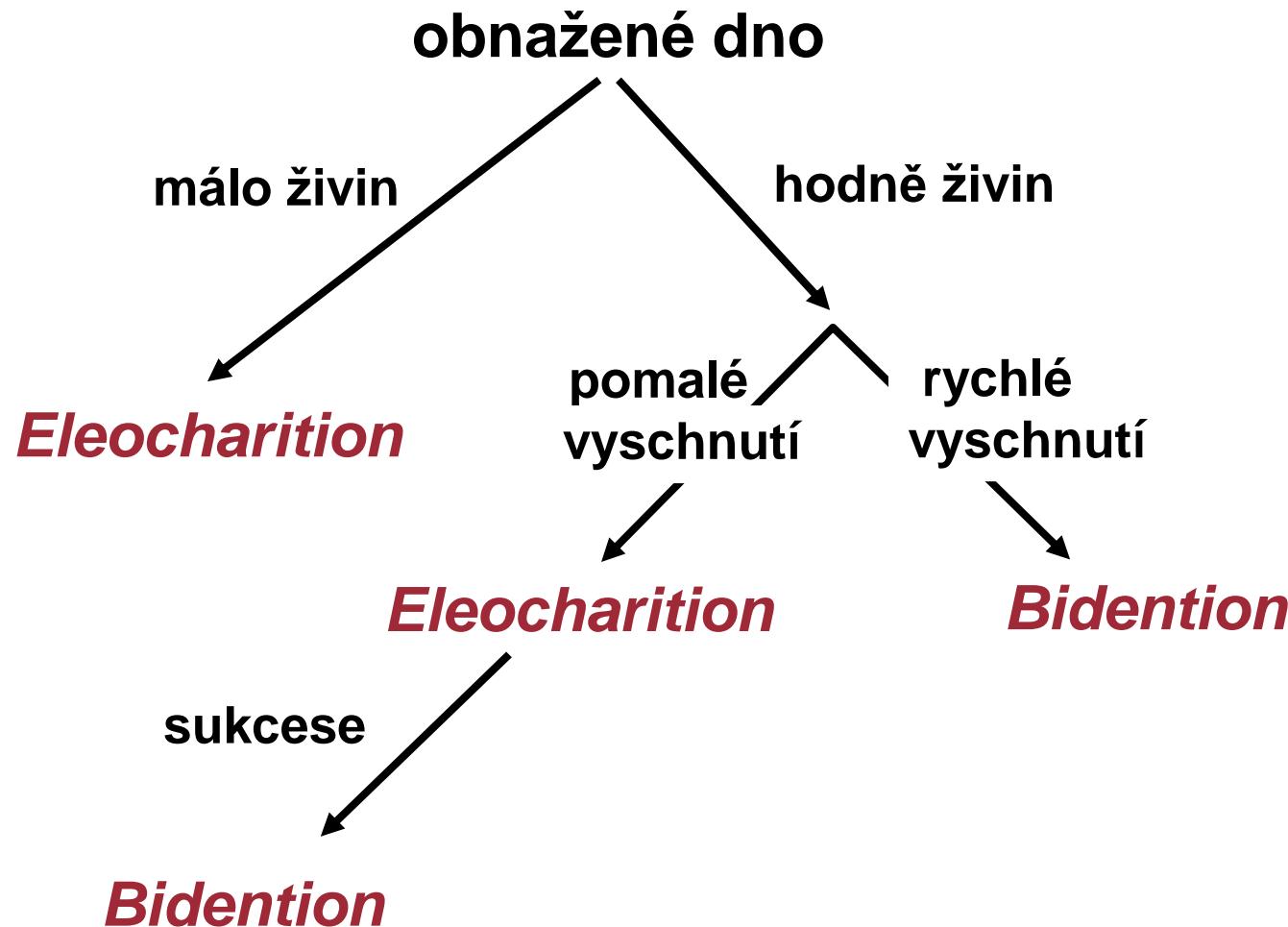
Katalog biotopů České republiky, 2. vyd. (2010)

Heleochnloa schoenoides, rybník Nesyt u Valtic

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Isoëto-Nano-Juncetea vs. *Bidentetea tripariti*
Eleocharition ovatae vs. *Bidention tripartiti*

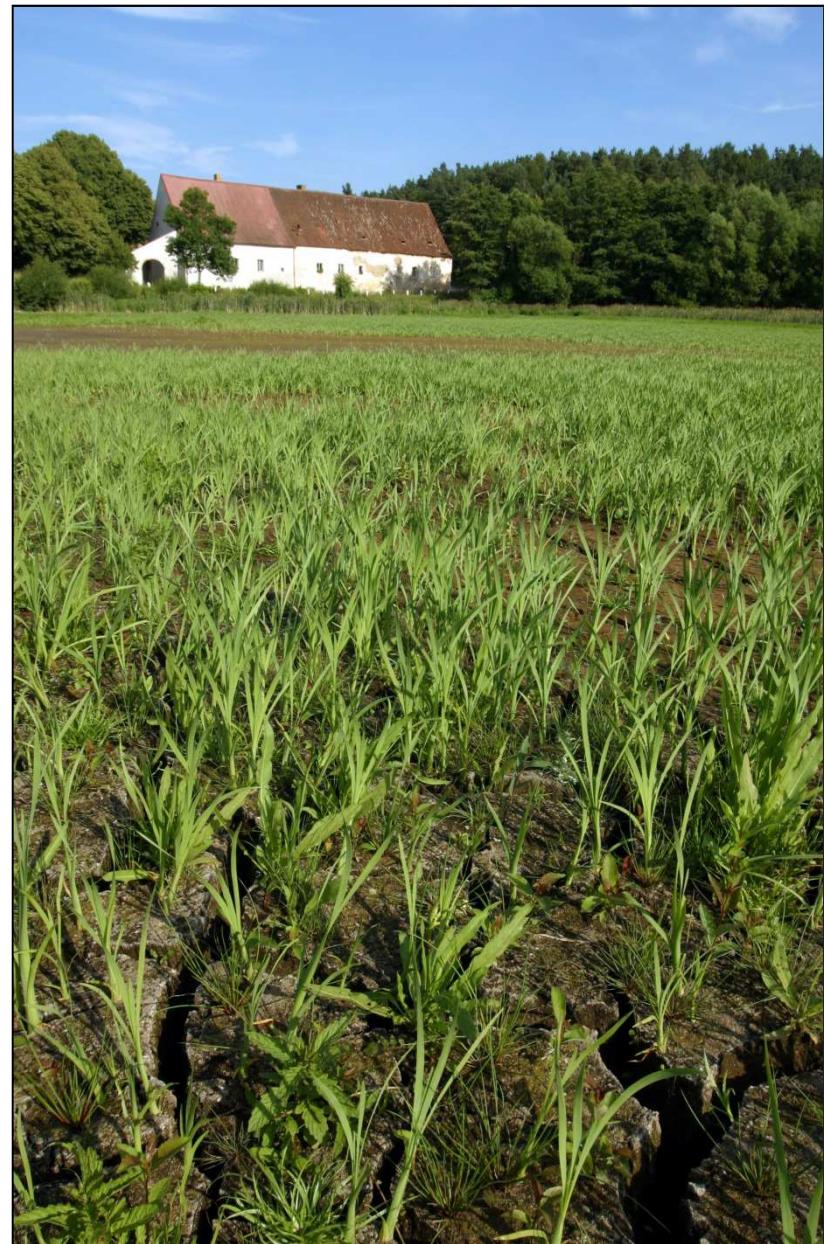
Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Vegetace obnažených den na eutrofních substrátech (*Bidention tripartiti*)

- živinami bohatá stanoviště
- rychlé vysychání
- pozdní sukcesní stadia

Strakonicko, Tchořovice, sádky

Klatovsko, Frymburk, vypuštěný rybník

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Polanka nad Odrou

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Bidens cernuus, sádky Vodňany

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Rumex maritimus, rybník Nesyt u Valtic

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Rumex maritimus, rybník Nesyt u Valtic

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Vegetace obnažených den na hypertrofních substrátech (*Chenopodium rubri*)

Chenopodium rubrum, rybník Nesyt u Valtic

Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin

Vegetace obnažených den na hypertrofních substrátech (*Chenopodium rubri*)

Chenopodium glaucum, Prachaticko, Březovík (foto Z. Preislerová)